

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертацію Сафар'янса Євгенія Валерійовича
"Українсько-австрійська співпраця в умовах трансформації європейської
системи міжнародних відносин (1992-2018)", поданої на здобуття наукового
ступеня кандидата історичних наук
за спеціальністю 07.00.02 – всесвітня історія**

Дисертаційне дослідження Сафар'янса Євгенія Валерійовича належить до тем, які представляють незаперечний науковий інтерес. Даний інтерес викликаний не лише актуальним станом українсько-австрійської співпраці, але й давніми історичними зв'язками між австрійськими та українськими землями. Останній аспект також віднайшов своє відповідне відображення у рецензованому дисертаційному дослідженні.

У Вступі дисертант, згідно з вимогами обґрунтував актуальність теми, визначив об'єкт і предмет, мету та завдання, хронологічні і територіальні межі дослідження тощо. Зокрема, кидається у вічі чітке формулювання актуальності дослідження, що називається «без води», з ключовими акцентами та констатацією «кризової ситуації» у сучасних взаєминах. У цілому виклад матеріалу Вступу продуманий, чіткий і логічний. Більше того, рецензент вперше зустрічає в історичних дослідженнях висунення робочої гіпотези, від якої автор відштовхується у подальших своїх міркуваннях та узагальненнях.

За нижню хронологічну межу свого дослідження автор взяв 1992 р., беручи за основу встановлення українсько-австрійських дипломатичних відносин 24 січня 1992 року (с. 7). Такий підхід має право на існування. Хоча на наш погляд, цілком можна було брати за основу 1991 р., коли протягом вересня-грудня відбулися події, які призвели до відкриття в Україні австрійського Генерального консульства. Як зазначав з цього приводу Міхаель Венінгер, Перший Надзвичайний і Повноважний Посол Австрійської Республіки в

Україні, «Австрія була однією з перших держав, які без посередництва радянського МЗС у Москві встановили з Україною прямі двосторонні відносини. До того ж, Австрія, поряд з Німеччиною, Францією, Канадою та США, була п'ятою західною країною, яка відкрила своє представництво у Києві ще в період існування Радянського Союзу». Таким чином, дана подія мала безумовний політичний підтекст.

Результати та зміст дисертації в цілому та повною мірою опубліковані в наукових працях дисертанта – у 18 публікаціях: з них 5 – у фахових виданнях, 3 – в міжнародних наукових виданнях, 10 – у нефахових виданнях та публікаціях апробаційного характеру (тези виступів на конференціях) (с.10).

Слушність концепції дослідження пройшла випробування під час апробації на всеукраїнських і вузівських форумах, конференціях, «круглих столах» та дискусіях (с.10). Хоча бажано було б презентувати результати дослідження і за кордоном, у тій же ж Австрії.

Структура дисертації обумовлена змістом, метою та завданнями дослідження. Робота складається зі змісту, вступу, основної частини (4 розділи та 14 підрозділів), висновків, списку використаних джерел та літератури, додатків. Основний текст дисертації становить 198 сторінок та загальний обсяг – 280 сторінок. Бібліографія складається з 575 позицій (подана на 57 сторінках) та гідно репрезентує джерельну базу кандидатської розвідки.

Перший розділ дисертації присвячений характеристиці джерельної бази роботи та аналізу стану наукової розробки теми. Автором обрано традиційний поділ істориків за державними ознаками та внеском, який кожен зробив у дослідження проблеми. Специфіка другого і третього розділів, де охоплені значні історичні відрізки і особливі обставини розвитку Австрії та України, коли автор, за його ж словами, проводив «короткий порівняльний аналіз історії розвитку обох країн впродовж останньої тисячі років» (с. 38) позначилися і на доборі та характеристиці історичної літератури, а згодом, почасти, й історичних

джерел. За таких умов, автор намагався представити ключові дослідження і у цілому йому це вдалося. Хоча уникнути деяких упущень не вдалося. Так, для прикладу, серед робіт, присвячених Вільгельму Габсбургу не згадано дослідження Тімоті Снайдера, як і взагалі його роботи щодо осмислення історичного розвитку України та Європи.

Як на наш погляд, то замало приділено уваги дослідженням австрійських колег. Так, розвідка Андреї Брандт згадана одним реченням (с. 16), а з досліджень Міхаеля Гелера використано лише одну його роботу 2015 р. (*Modellfall für Deutschland? Die Österreichlösung mit Staatsvertrag und Neutralität 1945–1955*). У той же час поза увагою залишилися інші його роботи, які мають безпосереднє відношення до обраної автором логіки дисертаційного дослідження. Ми маємо на увазі, напр., його «*Österreichs Weg in die Europäische Union*» 2009 р., «*Vom Marshall-Plan zur EU. Österreich und die europäische Integration von 1945 bis zur Gegenwart*» 2006 р., двотомники «*Österreichs Außenpolitik der Zweiten Republik. Von der alliierten Besatzung bis zum Europa des 21. Jahrhunderts*» (2005 р.) та «*Der lange Weg nach Europa. (Bd. 1: Österreich von Paneuropa bis zum EU-Beitritt. Dokumente. Bd. 2: Österreich vom Ende der Monarchie bis zur EU. Darstellung)*» 2002 р. тощо.

Загалом слід відзначити, що дослідник здійснив значну за обсягом та важливістю роботу, детально проаналізувавши творчий доробок істориків, політологів, економістів, присвячений широкому колу аспектів українсько-австрійської співпраці.

Позитивною якістю дисертації є її різноманітна джерельна база, яку дослідник поділив на 7 груп: нормативно-правові документи, службове дипломатичне листування, міждержавні українсько-австрійські угоди, міжнародно-правові документи, мемуари, періодичні видання та статистичні матеріали.

Основу джерельної бази дисертаційного дослідження складають

неопубліковані документи з фондів Галузевого державного архіву МЗС України. Зокрема, вперше в науковий обіг були залучені матеріали, що стосувалися сучасних українсько-австрійських відносин. Безумовно, бажаним було опрацювання також і віденських архівів. Але те, що увійшло до роботи дозволяє судити про характер українсько-австрійської взаємодії впродовж 1992-2018 рр.

Важливим є використання мемуарної літератури, яка, попри притаманний їй суб'єктивізм, все ж дає можливість простежити хід розвитку українсько-австрійських взаємин, запропонований їх безпосередніми учасниками. Прикро, правда, що автор не використав спогади Надзвичайного і Повноважного Посла України в Австрійській Республіці у 1994-1999 рр., покійного Макаревича Миколи Петровича «Сторінки мого життя», опублікованих 2015 р. Також дивно, чому «Україна – не Росія» Л. Кучми віднесена до спогадів (с. 32), а спогади М. Венінгера – до статей (с. 16).

Загалом відзначаємо зважено-критичний підхід дисертанта до оцінки поданого у мемуарах пласту матеріалу.

На жаль, вкрай обмежено використано в якості джерел друквані українські та австрійські періодичні видання: «Die Presse» (1 посилання), «Голос України» (9), «Урядовий кур'єр» (7), «День» (2) і «Сільські вісті» (1). І хоча автор (с. 33) зазначає, що «цей тип джерел ... у більшій чи меншій мірі є тенденційним», це, втім, не означає, що їхнє використання має бути зведене до мінімуму.

Доволі складним є параграф, присвячений теоретико-методологічним аспектам дослідження. У цілому авторові вдалося розтлумачити використаний ним методологічний інструментарій. Єдине, що слід було пояснити, це вживання поняття «європейська система міжнародних відносин» (с. 36 та ін.). Тут слід було зазначити, що у сучасних умовах дана система виступає радше підсистемою.

Другий розділ дисертації вводить читача безпосередньо у світ історичних

особливостей українського та австрійського досвіду ствердження у європейській системі міжнародних відносин. Саме тут здійснюється обіцяний автором «короткий порівняльний аналіз історії розвитку обох країн впродовж останньої тисячі років». Через те, автор здійснює підбір певних історичних фактів, які мали б унаочнювати особливості історичних процесів двох країн. Головно цей підбір був вдалим. Хоча й не без певних переборів. Напр., на с. 43 автор, розповідаючи про загибель австрійського герцога Фрідріха II Бабенберга 15 червня 1246 р. у битві на річці Лейта, цитує українського історика М. Волощука – «ймовірно, від руки особисто Ростислава Михайловича». Не зрозуміло, з якою метою дане припущення цитується. Воно цікаве для розбудови канви художніх творів. Але яким чином даний *нефакт* впливає на перебіг українсько-австрійської співпраці у ХХІ ст.

Є й ряд інших неточностей, суперечностей тощо (с. 46 – «6 серпня 1786 р. Буковину остаточно приєднали» до Галичини, без подальшого зазначення, що вона з часом набула статусу коронного краю, «покращення умов існування усіх підвладних монархії народів» і твердження про колоніальний статус (с. 11, 57).

Вплив змін європейської системи міжнародних відносин після 1991 р. на визначення пріоритетів зовнішньої політики Австрії та України прослідковано у третьому розділі. Даний вплив розкривається через призму українсько-австрійської співпраці у контексті європейської інтеграції, взаємодію України з міжнародними та регіональними організаціями у Відні (ООН, НБСЄ/ОБСЄ, ПАРЄ, ЦЄІ) та аналіз російського чинника у процесі українсько-австрійського політичного діалогу.

Логічно дисертацію завершує останній, заключний розділ дослідження, де здійснено конкретно-історичний аналіз співробітництва України та Австрії по окремим секторам двосторонніх відносин. Тут цілком традиційно представлено формування договірно-правової бази відносин України з Австрійською Республікою, розкрито розвиток політичних взаємин та представлено

торговельно-економічну, науково-освітню та культурну співпрацю.

В обидвох останніх розділах наведений значний фактологічний матеріал, який дозволяє скласти доволі добротне уявлення про інтенсивність контактів та ті офіційні напрацювання, які були здійснені протягом розглядуваного автором періоду.

Втім, нам би хотілося висловити і ще деякі побажання щодо подальших досліджень дисертанта. Так, практично поза увагою виявилася, зокрема: а) становлення таких інститутів двосторонньої взаємодії, як почесні консульства України в Австрії і Австрії в Україні; б) практично поза увагою дослідника залишилася транскордонна, на рівні міст і регіонів співпраця двох країн.

Робота Є.В. Сафар'янса органічно пов'язана з потребами та практикою сьогодення. Практичне значення дисертації полягає у тому, що основні її положення можуть і мають бути використані в історичних наукових розробках, а також у дослідженнях із міжнародних відносин.

Робота Євгенія Сафар'янса має зв'язок з науково-дослідницькою темою відділу історії міжнародних відносин і зовнішньої політики України Інституту історії України НАН України «Україна в міжнародних відносинах: історичний досвід і трансформаційні процеси сучасності».

Висловлені протягом рецензії критичні зауваження мають, переважно, характер побажань щодо подальших наукових досліджень автора в цій галузі. Дисертація Є.В. Сафар'янса – оригінальне та цілісне наукове дослідження, що є результатом самостійної дослідницької роботи.

Концепції й висновки дослідження засвідчують достатній науковий рівень дисертанта. Його наукові публікації відповідають змісту дисертації. Автореферат виконано у відповідності з фаховими вимогами, він повністю відповідає змісту дисертації.

Все вище викладене дає підстави твердити, що дисертація *«Українсько-австрійська співпраця в умовах трансформації європейської системи*

міжнародних відносин (1992-2018)» є актуальною, має наукову новизну і практичну значущість, відповідає вимогами «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами), а її автор - Сафар'янс Євгеній Валерійович заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.02 – всесвітня історія.

Офіційний опонент,

доктор історичних наук, професор,

завідувач кафедри міжнародних відносин та міжнародного права

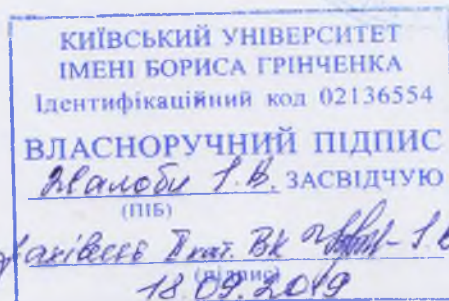
Факультету права та міжнародних відносин

Київського університету імені Бориса Грінченка

17.09.2019

І.В. Жалоба

*Туркис завідувач
каф. міжнародного права
14.09.2019*

*Жалоба І.В. ЗАСВІДЧУЮ
18.09.2019*